

Maria Teresa Moscato, **DIVENTARE INSEGNANTI. Verso una teoria dell'insegnamento.**

Brescia: Edizioni La Scuola, 2008., 284 str.

Knjiga *Postati učitelj. Ususret pedagoškoj teoriji poučavanja*, autorice M. T. Moscato, polazi od pitanja kako se postaje učitelj: postoji li pouzdan i učinkovit model obrazovanja učitelja čiji je povijesni razvoj moguće pratiti, ili se učiteljem postaje kroz nastavnu praksu? Može li se, i u kojoj mjeri, taj model ponuditi novim generacijama budućih učitelja; postoje li osobne sklonosti i relevantna psihološka obilježja koja utječu na izbor učiteljske struke; koliko se na njih može utjecati tijekom obrazovanja te jesu li te osobne karakteristike značajne u podupiranju izabrane struke u kritičnim trenucima profesionalnog života, štiteći osobni identitet od pretjeranog stresa? Sljedeći teorijski problem koji se razmatra u knjizi je definicija suštine intencionalnog poučavanja, njegova uloga u procesu učenja i cjelokupnom odgojno-obrazovnom procesu. Prema mišljenju autorice, ponovno definirati pojam intencionalnog poučavanja podrazumijeva revidirati teoriju škole kao specifično područje gdje se takvo poučavanje najčešće ostvaruje. S druge strane, postaviti obranjivu teoriju o školi i poučavanju povlači pedagoške implikacije kao i psihološka, filozofska pa čak i etička pitanja.

U prvome dijelu knjige autorica navodi implicitne teorije o učiteljskoj profesiji i njezinoj ulozi u društvu te postavlja osobnu teoriju o intencionalnom poučavanju. Prema njezinu mišljenju, intencionalno poučavanje je svako ljudsko ponašanje koje se ostvaruje radi izmjene iskustva s drugim ljudskim bićem tako da se iskustvo predviđa, nadzire, posreduje ili osvještuje (str. 51). Danas se profesionalno poučavanje suočava sa snažnim djelovanjem medijskih i informacijskih multinacionalnih kompanija koje utječu na globalizaciju kulture, standardizaciju njezina konzumiranja i pridonose ujednačavanju modela kolektivnog života. Autorica upozorava na njihovu prijetnju prisutnost i negativno djelovanje na području odgoja i obrazovanja. Kontinuirani utjecaj televizije i računala sve više smanjuje posredničku moć usme-

ne i pisane komunikacije intencionalnog poučavanja učitelja u školama. Stoga se u našoj tehnološki sofisticiranoj i visokoinformatiziranoj kulturi intencionalno poučavanje ne samo da ne smije eliminirati već ga treba ojačati, jer nikakva informatička mreža ili televizijska kuća ne može preuzeti zadaće intencionalnog poučavanja.

U drugome dijelu knjige autorica iznosi bit intencionalnog poučavanja i uloge učitelja u procesu učenja. Pozivajući se na Brunera (*Kultura obrazovanja*), ona tvrdi da se tajna razvoja ljudskih kultura krije upravo u moći poučavanja čije primjere možemo naći u svakodnevnom iskustvu mnogih instruktora i znanstvenika, roditelja i djece, učitelja i učenika te drugih odgojno-obrazovnih situacija u kojima odrasla, iskusnija osoba čvrsto vjeruje u mogućnost predviđanja, nadgledanja i usmjeravanja iskustva i potencijala u razvoju mladih i neiskusnih osoba. Intencionalno poučavanje se temelji na prešutnom uvjerenju o mogućnosti napredovanja i razvoja potencijalnih sposobnosti nezreloga ljudskog bića i poprimanja definitivnog oblika nekog umijeća uz pomoć prenošenja iskustva i informacija iskusnijih osoba. Drugim riječima, intencionalno poučavanje, kao rezultat sposobnosti simboličkog mišljenja, specifično je za ljudski rod i utječe na razvoj ljudskih kultura. Nije riječ o reprodukciji kulture određenog društva ili sloja društva, već je, naprotiv, ono uvjet za postupnu izmjenu te kulture jer svako intencionalno poučavanje mijenja ne samo iskustvo učenika već i učitelja. Da bi intencionalno poučavanje bilo djelotvorno, mora imati sljedeće značajke:

- koristiti odgovarajuće didaktičke strategije,
- prilagoditi komunikaciju potrebama i mogućnostima odgajnika,
- odvijati se izravno, licem u lice,
- sadržaje i umijeća koje treba naučiti, aktivno posredovati učenicima spremnima za učenje.

Umijeće poučavanja u školskim uvjetima zahtijeva, također, da učitelj ima:

- a) razvijenu komunikacijsku kompetenciju u svim njezinim aspektima: intencionalnost izraženu pokretima ruku, kretnjama i držanjem tijela, bojom i tonom glasa, stalnim očnim kontaktom s učenicima i sl.;
- b) emotivnu sposobnost podnošenja neuspjeha u nastavnoj komunikaciji;
- c) sposobnost osobnog uživljavanja u vlastito didaktičko djelovanje;
- d) emotivnu sposobnost "vladanja scenom", tj. sposobnost privlačenja i dugotrajnog zadržavanja pažnje učenika;
- e) vladanje nastavnim gradivom iz čega proizlazi govorna fleksibilnost, sposobnost slikovitog tumačenja, navođenjem primjera, shematskih prikaza i crteža ili čak slijeda izražajnih verbalnih ili gestualnih interpretacija;
- f) sposobnost aktivnog empatičkog slušanja učenika (ne prati se samo značenje riječi već i osjećaji i emocije učenika);
- g) sposobnost vođenja učenika, tj. upravljanja razredom i održavanja discipline, koja više ovisi o osobnim karakteristikama učitelja nego o specifičnoj svjesnoj strategiji.

Iako se ovo posljednje navedeno umijeće malo istraživalo na teorijskoj razini i nedovoljno racionaliziralo na pedagoško-didaktičkoj razini, prema mišljenju autorice ono umnogome ovisi o spremnosti učitelja da aktivno sluša i uvažava mišljenje učenika, da predloži i poštuje uzajamno prihvaćena pravila ponašanja, da zna zainteresirati učenike za svoj nastavni predmet, a ovisi i o učenikovoj intelektualnoj disciplini i spremnosti za učenje. Osim navedenih obilježja, intencionalno poučavanje podrazumijeva razliku u znanju učitelja i učenika, određenu emocionalnu prisnost, obostrano povjerenje, uvažavanje i poštovanje te, katkad, i međusobno pozitivno nadmetanje.

U trećemu dijelu knjige autorica analizira fenomenologiju škole kao najrasprostranjenije obrazovne institucije koja bi svakom pojedincu trebala omogućiti da se posredstvom obrazovanja oslobodi limitirajućih utjecaja svoga socijalnog porijekla i razvije sve svoje potencijale i stavove u cilju vlastite samo-

aktualizacije i osobnog doprinosa poboljšanju društva. Takav cilj u potpunosti još nije postigao ni jedan obrazovni sustav u demokratskim zemljama zapadne Europe. Od nastanka obveznog školovanja do danas stalno se ponavlja obrazac koji suprotstavlja staru i novu, tradicijsku i modernu, konzervativnu i naprednu, autoritarnu i demokratsku školu, s time da je ona posljednja uvijek najbolja. U tom optimističnom gledanju na važeći školski sustav zanemaruje se sve manji ugled i društveno priznanje škole, kao i njezin rastući neuspjeh prikriven smanjenjem ili gotovo nestankom ponavljanja razreda. Prvobitna ideja o školi koja pruža jednake mogućnosti za uspjeh svim učenicima, pretvorila se u formalni, kruti sustav s niveliranim i zastarjelim sadržajima, ciljevima, nastavnim aktivnostima i metodama rada. Međutim, uza sve negativne strane škole i procesa obrazovanja koji se u njoj odvija, pod presudnim utjecajem društvene stvarnosti i povijesnog konteksta, upravo školovanje omogućuje pojedincu da se oslobodi uskih okvira vlastite kulture te da se decentralizira i shvati pripadnike drugih kultura. Osim toga, u vremenu kad djeca sve više žive u virtualnom, fantastičnom, iluzornom svijetu elektroničkih medija, škola može pružiti odgojno-obrazovni prostor koji mladom biću osigurava konkretna fizička i socijalna iskustva te pozitivne odgojne odnose s čvrstim uporišnim točkama, ako ne u osobnim odnosima s učiteljima (iako poželjnim), barem u sadržajima, metodama rada, stilovima odnosa, osobnim i socijalnim vrijednostima. Zato školu treba reprogramirati u pretežno odgojnu, a ne obrazovnu ustanovu u kojoj će grupa odraslih osoba prihvatiti, brinuti se, podržavati, poticati, usmjeravati, kanalizirati, uvježbavati kognitivne i socijalne potencijale mladih u razvojnoj dobi, s intencijom da im pomogne u integralnom i skladnom razvoju njihove osobnosti. U takvoj školi učitelj mora najprije biti profesionalni odgojitelj, a zatim instruktor, facilitator, animator, usmjerivač, trener i sl. Nadalje, treba reafirmirati ulogu učitelja kao intelektualca, umjesto da bude činovnik u službi državnog aparata, kako bi uvođenje inovacija u školski sustav bila zajednička odluka prosvjetnih vlasti i učitelja, a ne rezultat umornog i opirućeg prihvaćanja nametnutih reformi.

Snježana Močinić